

**ОПТИМІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ****Івано-Франківський національний медичний університет****(м. Івано-Франківськ)**

Вступ. З метою задоволення вимог ринку праці система вищої освіти зосереджується не лише на набутті студентами визначеної освітньо-кваліфікаційною характеристикою певної сукупності знань, професійних умінь та навичок, розвитку творчого мислення, але й на оволодіння ними методикою самостійного пошуку й аналізу інформації, які є необхідними для безперервного вдосконалення під час навчання та в професійній діяльності.

Педагогічна практика свідчить, що основу кваліфікаційного рівня майбутнього фахівця визначає набутий ним особисто досвід вирішення практичних завдань. Саме в процесі самостійної дослідницької діяльності формується незалежність мислення, мотивація до здобуття нових знань та опанування методами наукового пізнання. Самостійна робота є необхідною не лише для оволодіння необхідними знаннями, але й для формування навичок самостійної роботи в навчальній, науково-дослідницькій та професійній діяльності, що дозволяє у майбутньому самостійно вирішувати поставлені завдання, знаходити ефективні шляхи вирішення нестандартних ситуацій, брати на себе відповідальність за них. Самостійна робота сприяє розвитку таких вольових та особистісних якостей як наполегливість, зосередженість, організованість та ініціативність тощо.

Огляд останніх досліджень та публікацій. Визначальну роль самостійної роботи в навчальному процесі підкреслено в класичній педагогічній літературі, а також у працях зарубіжних і вітчизняних науковців, здобутки яких стали теоретико-методологічною основою даного дослідження. Окремо варто відзначити внесок таких дослідників як Д. Дьюї, Б. Єсіпов, І. Зязюн, В. Король, М. Нікандров, Ж. Руссо, П. Підкасистий, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Г. Шаррельман, М. Ярмаченко та багатьох інших, в наукових роботах яких досліджувались сутність та зміст самостійної роботи, організаційні та дидактичні засади її планування, а також методи, форми, засоби та умови її проведення [2].

Віддаючи належне внеску попередників, відзначимо, що ними закладено фундамент для розробки педагогічних методик організації самостійної роботи в процесі здобуття професійної освіти за різними галузями знань. Саме практична потреба в адаптації кращого досвіду організації самостійної роботи до навчального процесу студентів першого курсу медичного коледжу визначає актуальність даного дослідження.

Мета роботи – аналіз теоретико-методологічних засад організації самостійної роботи та розробці підходів до спрямування самостійної роботи студентів 1-го курсу медичного коледжу на розвиток знань, вмінь та якостей, що будуть необхідними для вирішення навчальних завдань в подальшому.

Об'єкт і методи дослідження. Попри те, що тема організації самостійної роботи студентів (СРС) у вищій професійній освіті є досить добре розвинутою, у баченні дефініції цього поняття відсутня єдність думок, про що свідчать результати аналізу науково-методичної літератури. Зокрема, «самостійна робота» тлумачиться як: а) самостійний пошук необхідної інформації, здобуття знань, їх використання для вирішення навчальних, наукових та професійних завдань; б) діяльність, яка складається з багатьох елементів: творчого сприйняття й осмислення навчального матеріалу під час лекцій, підготовки до занять, іспитів, заліків, виконання курсових і дипломних робіт; в) різноманітні види індивідуальної, групової пізнавальної діяльності студентів на заняттях або в позааудиторний час без прямого керівництва, але під контролем викладача [4, с. 192-194].

Також організація СРС у вищих навчальних закладах розглядається як система педагогічних заходів, що спрямовані: а) на розвиток таких особистісних рис як ініціативність та самостійність; б) вироблення умінь і навичок ефективного пошуку та опрацювання потрібної для виконання навчальних (професійних) завдань інформації [2, с. 52-54; 8].

Окремі дослідники вбачають у самостійній роботі систему організації педагогічних умов, з виконанням яких забезпечується керованість тієї навчально-пізнавальної діяльності студентів, яка відбувається без безпосередньої участі викладача [3, 11].

Класифікація дефініцій за якісними ознаками процесів навчання і засвоєння знань, дозволяє виділити групи ознак поняття «самостійна робота», які пояснюють її сутність з організаційної, дидактичної, психологічної та фізіологічної площин. У зв'язку з цим, окремі автори залежно від цілей і завдань проведених ними досліджень розглядають її з двох вище зазначених точок зору.

Організація самостійної роботи студентів як складової навчального процесу, спрямованого на контрольований розвиток ними своїх знань, вмінь та навичок, здійснюється з урахуванням певних дидактичних принципів, на сутності яких позначається специфіка галузевого напрямку педагогічної діяльності.

Розглядаючи принцип, як керівну ідею, рекомендації, які спрямовують діяльність викладача і студента на досягнення поставлених цілей, Єлагіна В. С. та ін. [6, с. 117-118] пропонують наступну систему принципів, які сприяють формуванню у студентів умінь і навичок самостійної роботи. До її складу відносять:

- принцип єдності навчальної (аудиторної) та самостійної (позааудиторної) діяльності студентів;
- принцип індивідуалізації та диференціації, який дозволяє максимально враховувати пізнавальні можливості, здібності та інтереси студентів;
- принцип професійної спрямованості, який сприяє актуалізації та переведенню навчально-пізнавальної діяльності студентів у професійну площину;
- принцип спонукання свідомої і творчої активності студентів;
- принцип посиленої складності завдань для самостійної роботи;
- принцип обліку часу на виконання завдань самостійної роботи.

Узагальнення наведених принципів дозволяє визначити об'єктивні та суб'єктивні умови організації самостійної роботи. До числа об'єктивних віднесено:

- оптимальне поєднання навчальної (аудиторної) та самостійної (позааудиторної) діяльності, відповідно до загальної методики організації навчального процесу;
- створення навчально-методичного забезпечення самостійної роботи, що складається з інструктивних та довідкових матеріалів, які визначають завдання та вимоги до оформлення її результатів, а також орієнтують в обсязі та термінах виконання завдань;
- створення діагностичних, тренувальних і контрольних завдань;
- здійснення систематичного контролю результатів самостійної роботи;
- забезпечення достатнього кваліфікаційного рівня педагогічних кадрів.

В свою чергу, суб'єктивні умови організації СРС характеризують потенціал студентів, зокрема, їх особисту вмотивованість до навчання та саморозвитку. Мотивація виконує три регулюючі функції по відношенню до навчальної діяльності: *спонукальну, змістотворчу, організуючу*. Наведена мотиваційна структура формує основу для пізнавальної активності суб'єкта навчального процесу, тому її розвиток має бути метою та сутністю освітнього процесу, особливо, на перших курсах, коли в свідомості студента формується образ його професійної та суспільної самоідентифікації.

Варто відзначити, що якість мотиваційної структури у студентів може відрізнятися. Так, в одній частині вона носить генезисний характер та виявляється в стійкому прагненні до здобуття нових знань. У іншій частині студентів розвиток цих якостей варто

стимулювати через таку організацію навчального процесу, коли самостійна робота стає його основною ланкою. Іншими словами, головна мета самостійної роботи та зусиль викладачів на першому курсі коледжу має полягати у формуванні мотивації до пізнавально-навчальної діяльності.

В цілому, головне завдання кожного педагога та освітнього процесу полягає в тому, щоб навчити студента самостійно використовувати свій інтелектуальний, психологічний, творчий і мотиваційний ресурс, а не звинувачувати його в незнанні фактичного матеріалу. Необхідно допомогти студенту перейти від «формального» мотиву (наприклад, вивчити матеріал, щоб не отримати незадовільну оцінку) до цілком усвідомленої самостійної пізнавальної діяльності (наприклад, студент ставить за мету вдосконалення професійно значущих знань і вмінь для того, щоб забезпечити собі переваги під час вступу до вищого навчального закладу III-IV рівня акредитації чи під час первинного працевлаштування, тощо) [9].

Результати досліджень та їх обговорення. Ефективність співпраці викладача та студента в навчальному процесі значною мірою залежить від вибору оптимальних форм і видів СРС. На нашу думку, з огляду на місце та час проведення занять, характеру керівного впливу з боку викладача, а також методів контролю результативності, на першому курсі медичного коледжу варто використовувати такі форми та види СРС:

- систематичне читання і конспектування літератури;
- написання рефератів, есе, доповідей;
- самостійне опрацювання даних, отриманих
- під час експериментів і спостережень, обговорення їх у групах;
- виконання студентом завдань навчального і творчого характеру.

Як зазначалося вище, результативність СРС визначається наявністю активних методів її контролю, як на проміжному, так і на підсумковому рівні. Контроль повинен носити систематичний характер насамперед для того, щоб виявити недоліки в освітньому процесі та створити механізм їх усунення, забезпечити зворотний зв'язок для корегування навчання [6, с. 118].

Форми контролю відрізняються різноманітністю – вони можуть бути усними або письмовими, індивідуальними або в групі, вибірковими або суцільними. Поряд з традиційними формами, контроль самостійної роботи може бути заснований на рейтинговій системі, яка передбачає регулярне відстеження якості оволодіння знаннями та вміннями, виконання планового обсягу самостійної роботи [9].

Із врахуванням всього вищенаведеного розроблено рекомендації стосовно урізноманітнення змісту СРС пі час проведення практичних занять з біології для студентів першого курсу медичного коледжу за спеціальністю «Сестринська справа та лікувальна справа» (табл.).

Рекомендації щодо удосконалення самостійної роботи з практичних занять з біології

№ заняття	Тема заняття	Самостійна робота	Контроль
1	Оптичні системи в біологічних дослідженнях	Розглянути різноманітні побутові об'єкти в мікроскоп. Студенти повинні самостійно знайти інформацію про об'єкти та його підготовку до вивчення під мікроскопом.	Практика
2	Структура і функція білків	Законспектувати основні поняття теми. Зробити бібліографічний опис літератури (до 12-ти джерел), що міститься в бібліотеці закладу (у відкритому доступі в мережі Інтернет)	Тест
3	Вивчення властивостей ферментів	Підготувати семінар на тему «Властивості і функції ферментів. Застосування ферментів у господарстві» з роздатковим матеріалом, що ілюструє перебіг описаних процесів	Семінар
4	Органічні сполуки: вуглеводи, ліпіди	Законспектувати основні поняття теми. Підготувати доповіді «Відкриття нових ліпідів: значення для медицини», «Фізіологічне значення вуглеводів». Зробити бібліографічний опис літератури по темі.	Тест / Семінар
5	Розв'язування елементарних вправ з молекулярної біології	Скласти методичні картки правил розв'язування з прикладами вирішення типових задач.	Письмово
6	Розв'язування елементарних вправ з основ спадковості	Скласти методичні картки правил розв'язування з прикладами вирішення типових задач.	Письмово
7	Будова і властивості клітин прокариотиків і еукаріотиків	Підготуватися до семінару «Особливості клітин у рослин і тварин» з роздатковим матеріалом у вигляді ілюстрацій	Семінар
8	Рух цитоплазми в клітинах рослин. Спостереження явищ плазмолізу та деплазмолізу	Законспектувати основні поняття теми. Підготувати реферат «Фізичні та хімічні явища плазмолізу та деплазмолізу»	Письмово

Джерело: власна розробка.

Впровадження запропонованих заходів в самостійну роботу студентів переслідує наступні цілі:

- розвиток інтелектуальних, дослідницьких та особистісних якостей студентів шляхом урізноманітнення форм самостійної позааудиторної роботи в межах практикуму з курсу «Біологія» (див. [5]), які обмежувалися підготовкою питань для письмового контролю знань (самостійні роботи), підготовкою альбомів, підготовкою рефератів;
- спонукання індивідуальної пізнавальної активності через усвідомлення студентами закономірностей перебігу досліджуваних явищ в навколишньому середовищі;
- розвиток навичок роботи з друкованими та цифровими джерелами інформації, опрацювання графічних та текстових блоків даних;
- розвиток навичок презентації науково-дослідницької інформації під час проведення семінарів, зачитування доповідей;

- заохочення самостійної роботи студентів шляхом врахування її результативності в підсумковому оцінюванні.

Висновки. Підвищення значення самостійної роботи студентів потребує ґрунтовної переоцінки засад організації навчального процесу, який, на наше переконання, повинен будуватися так, щоб посилювати бажання здобувати нові знання, формувати орієнтованість до саморозвитку та вміння творчо застосовувати отримані знання в процесі вирішення навчальних завдань, та, врешті-решт, сприяти підвищенню конкурентоспроможності випускників медичного коледжу на ринку праці та освітніх послуг.

Перспективи подальших досліджень. Самостійна робота повинна стати основою освітнього процесу, та визначальним фактором розвитку фахових та загальних професійних можливостей майбутнього фахівця. Досягнення цієї мети в навчальному процесі потребує орієнтації на активні методи оволодіння знаннями, розвиток творчих здібностей студентів, збільшення сумарної маси самостійних занять з урахуванням потреб і можливостей кожного студента.

Література

1. Буряк В. Самостійна робота як системоутворюючий елемент навчальної діяльності студентів / Буряк В. // Вища школа. – 2008. – № 5. – С. 10-24.
2. Журавель В. Самостійна робота як складова професійної підготовки студента коледжу: теоретичний аспект / Журавель В. // Вісник інституту розвитку дитини. – 2013. – № 29. – С. 51-55.

3. Кечик О. О. Форми та методи самостійної роботи студентів педагогічного коледжу / Кечик О. О. // [Електронний ресурс]. Науковий вісник Донбасу. – 2011. – № 1. – Режим доступу: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN13/11koospk.pdf> (28. 02. 2014). – Назва з екрану.
4. Кудрявцева Т. О. Позааудиторна самостійна робота студентів як складова підготовки майбутніх медичних сестер до розв'язання проблемних ситуацій в професійній діяльності / Кудрявцева Т. О. // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних сил. – 2011. – № 2. – С. 192-194.
5. Методичні рекомендації для практичних занять з біології для студентів I курсу медичного коледжу за спеціальністю «Сестринська справа та ліквальна справа» / Івано-Франківськ : Івано-Франківський базовий медичний коледж, 2012. – 15 с.
6. Елагина В. С. Организация самостоятельной работы студентов в педагогическом вузе / В. С. Елагина [и др.] // Современные наукоемкие технологии. – 2010. – № 10. – С. 116-118.
7. Петунин О. В. Система активизации познавательной самостоятельности учащихся / О. В. Петунин // Вестник Московского университета. – 2010. – № 4. – С. 63-70.
8. Пидкасистый П. И. Организация учебно-познавательной деятельности студентов : монография / П. И. Пидкасистый // – 2-е изд., доп. и перераб. – М.: Педагогическое общество России, 2005. – 144 с.
9. Пичкова Л. С. Организация самостоятельной работы студентов как фактор формирования профессионально значимых компетенций / Пичкова Л. С. [Електронний ресурс] // Пути повышения конкурентоспособности экономики России в условиях глобализации : материалы конференции. – М.: МГИМО-Университет, 2008. – Режим доступу: <http://www.mgimo.ru/files/113958/113958.pdf> (28. 02. 2014). – Назва з екрану.
10. Платошина Н. А. Самостоятельная работа – условие стимулирования активной учебно-познавательной деятельности студентов / Н. А. Платошина // Известия Волгоградского государственного технического университета. – 2006. – № 8. – С. 51-53.
11. Томашевская О. Б. Сущность и содержание самостоятельной работы студентов в условиях вуза / О. Б. Томашевская, Н. А. Малиновская // Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта. – 2011. – № 11. – С. 112-117.
12. Унт И. Э. Индивидуализация и дифференциация обучения / И. Э. Унт. – М.: 1990. – 191 с.

УДК 37. 011. 32+371. 322

ОПТИМІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ

Довганич Н. В.

Резюме. Досліджено сутність та завдання самостійної роботи в навчальному процесі закладу вищої професійної освіти. Визначено принципи, форми, умови організації самостійної роботи та критерії її оцінювання. Розроблено рекомендації щодо урізноманітнення самостійної роботи, спрямованої на розвиток знань, навичок та особистісних якостей студентів першого курсу медичного коледжу.

Ключові слова: самостійна робота, компетентний підхід, організація навчального процесу.

УДК 37. 011. 32+371. 322

ОПТИМИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ МЕДИЦИНСКОГО КОЛЛЕДЖА

Довганич Н. В.

Резюме. Исследованы сущность и задание самостоятельной работы в учебном процессе заведения высшего профессионального образования. Определены принципы, формы, условия организации самостоятельной работы и критерии ее оценивания. Разработаны рекомендации относительно разнообразия самостоятельной работы, направленные на развитие знаний, навыков и личностных качеств студентов первого курса медицинского колледжа.

Ключевые слова: самостоятельная работа, компетентный подход, организация учебного процесса.

UDC 37. 011. 32+371. 322

Optimization of Independent Work of Students of Medical College

Dovganych N. V.

Abstract. The successful implementation of the specialist's professional duties in the information-oriented society largely depends on the formation of his abilities to find the information independently and quickly, as well as, organize it, and put into practice creatively. However, the formation of the aforementioned skills have to begin in the process of future specialists training. Educational process in the higher and secondary schools should be aimed at training an educated professional who knows how to think initiatively and creatively, enrich his or her knowledge independently and put it into practice. The success of specialist training depends on many factors, one of which is a student's independent work. Therefore, the main task is not a set of reproductive instructions of 'ready knowledge', but an active organization of students' independent work.

Independent work is one of the forms of training which plays an important role in learning, promotes expansion, broadening and consolidation of students' knowledge. It also facilitates the formation of the research work skills, contributes to the ability to analyze a scientific text, evaluate the other authors' judgments, draw conclusions and generalizations.

So in order to fulfill this task we need to improve teaching and educational process, develop new methods and forms of interaction between a teacher and a student, encourage independent work among young people.

Life itself has proved that only the knowledge that a man has acquired independently through his own experience, thoughts and actions becomes his real achievement. Therefore, there has been a tendency towards the increase of the amount of hours for self-study in the secondary and higher educational institutions. Mastering the skills and abilities of independent work is an essential condition for constant education.

The implementation of this objective is closely related to the growing role of independent work in the educational process. Modern programs of the Ministry of Education and Science of Ukraine for the medical specialties of the higher and secondary educational institutions are to assign independent work for students under the guidance of a teacher from 1/3 to 2/3 of the total training time. This is an indication that the independent work is an important provision for increasing the efficiency of specialists' training. However, the analysis of psychological and educational research, medical instructional materials and research works results suggest that most of the students (50%) lack willingness to the new forms of independent work which becomes apparent in the lack of the required skills and abilities, and also necessary motivation and attention to this form of work. Students' motivation for educational activities will be increased if the lectures and independent work do not duplicate each other.

The aim of our research is to analyze the theoretical and methodological principles of independent work and develop approaches in guiding independent work of the 1st year students of the medical college, in developing knowledge, skills and qualities that will be needed to solve educational aims in the future.

In this regard, we have investigated the nature and objectives of independent work in teaching institutions of higher education. Principles, forms, terms of independent work and its evaluation criteria have been defined. Recommendations for diverse independent work have been developed which are aimed at acquiring knowledge, skills and personal qualities of the first year students of medical college.

Key words: independent work, complementary approach, organization of educational process.

Стаття надійшла 27. 05. 2014 р.